THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 Dundas St. West. Telephone Trinity 6830-6831
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

בעסערע אויסזיכטען פאר אידען

אזוי באנאל זענען שוין געווארען די באריכטען וועלכע ווערען דערהאלטען פון אייניגע אייראפייאישע לענדער, אין באצוג צו דער אידישער לאגע דארטען, אז אפטמאל שווימט ארויף דער געפיל פון צווייפעל אויב עס וועט נאך אמאל קומען א צייט, ווען פרעהליכע נייעס און גינסטיגערע באריכטען וועלען פון יענע לענדער דערהאלטען ווערען.

עס איז שוין געווארען עפעס א צווייטע נאטור צו הערען פון יענע לענדער בלויז ביטערע נאכריכטען וועגען רדיפות און גרויזאמער באציאונג צו די אידען אין יענע לענדער, און מיר האבען שוין כמעט פארגעסען דעם קלאנג פון א גינסטיגער בשורה וועלכע זאל זיך דערטראגען צו אונז פון יענע אייראפייאישע לענדער.

אזוי איז עס אין פוילען, אין רומעניען, אין אונגארן, אין דייטשלאנד, אין ליטע, און אין אנדערע קלענערע אדער גרעסערע מלוכות אויף יענער זייט ים. און עס איז דעריבער גרויס דער וואונדער ווען מען דערהערט אמאל א גוטווארט בנוגע דער פארבעסערונג פון דעם שווערען אידישען שיקזאל דארטען. אזוי, למשל, האבען מיר היינטיגע וואך געהאט באריכטעט וועגען א ספעציעלער זיצונג פון דעם רומענישען קאבינעט, וואו עס איז באטראכט געווארען, ווי אזוי צו אונטערדריקען די אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע אין לאנד. עס איז באוויזען געווארען אז הויפטזעכליך אין די דערפער, ווערען די פויערים איינגערעדט אז זיי וועלען זיך צוטיילען מיט אידישען האב און גוטס, אויב די רעגירונג וועט אריינפאלען אין די הענט פון די אנטיסעמיטישע עלעמענטען.

עס פארשטעהט זיך אז אזא גיפטיגע פראפאגאנדע איז ניט נאר שעדליך פאר די אידען, נאר עס גראבט אויך אונטער די עקזיסטענץ פון דער איצטיגער רומענישער רעגירונג. און דעריבער איז דער רומענישער קאבינעט אזוי אלארמירט געווארען. מיט איר באוועגונג געגען די אנטיסעמיטישע עלעמענטען איז די רעגירונג ניט אזוי שטארק אויסען די אידישע טובה, ווי איר אייגענע טובה. זי פילט, אז אויב זי וועט ניט אננעמען קיין שטרענגע שרית אין צייט ווערט איר עקזיסטענץ באדראעט.

און נעמענדיג דעם דאזיגען פאקט אין אנבאטראכט קאן מען דערווארטען אז די רומענישע רעגירונג, וועלכע איז ביז איצט געווען גאנץ גלייכגילטיג צו דער קוזיסטישער אקטיוויטעט אין לאנד, וועט ענדליך ווערען אביסעל ענערגישער, צו צומאכען די אנטיסעמיטישע עלעמענטען דארטען דאס מויל. און ממילא וועלען פון דעם געניסען די אידען.

אזוי זענען די איצטיגע אויסזיכטען אין רומעניען. וואס אנבאלאנגט וועגען פוילען, הערען מיר לעצטענס אויך מילדערע ווערטער וועגען פארבעסערען די אידישע לאגע דארטען. אמת, דאס זענען דערוויול ניט מער ווי ווערטער, און מען קאן אויף זיי ווייניג געוויכט לייגען. אבער פריער האבען מיר דאך אפילו דאס אויך ניט געהערט.

אפשר זענען די דאזיגע מילדערע רייד פארבונדען מיט א הלואה אין אמעריקע, אדער אפשר זענען פאראן אנדערע מאטיוון דערביי. יעדענפאלס קלינגען זיי פאר אונז גאנץ אנגענעם. אזוי, למשל, האט מר. טשארלז דיואי, דער אמעריקאנער פינאנציעלער ראטגעבער ביי דער פוילישער רעגירונג, זיך נאר־וואס צוריקגעקערט קיין אמעריקע, און אין אן אינטערוויו מיט דער אידישער טעלעגראפען אגענטור, האט ער זיך אויסגעדריקט: "אז די פוילישע רעגירונג וועט העלפען די פוילישע אידען, וועלכע זענען לעצטענס פאראימט געווארען צוליעב דעם וואס זיי זענען באזייטיגט געווארען פון האנדעל און אינדוסטריע, אז זיי זאלען זיך קענען אריינלעבען אין דעם נייעם עקאנאמישען סיסטעם פון לאנד".

און וויפיעל אידען זענען פאראן היינט צו־טאג אין פוילען, וועלכע זענען באזייטיגט געווארען פון האנדעל און אינדוסטריע? שווער צו ענטפערען גענוי אויף דער דאזיגער פראגע. אבער אז זייער צאל דערגרייכט אין די שווערע טויזענטער, אין דעם איז גאר קיין ספק ניט. און אט די אלע טויזענטער פוילישע אידען מאטערען זיך אויפ'ן טויט צו דורכשלאגען זיך ווי עס איז, א טאג.

די פוילישע רעגירונג האט כסדר געוואוסט פון זייער ביטערער נויט און ארימקייט, אבער זי האט זיך געמאכט ניט וויסענדיג. מר. דיואי זאגט "אז די אמעריקאנער אידען טארען ניט פארגעסען, אז די פוילישע רעפובליק איז בלויז ארום צען יאר אלט, און עס איז דעריבער פאר איר אוממעגליך צו ספראווען זיך אין אזא קורצער צייט מיט דער שווערער לאגע". אבער ווער האט דען געשאפען די דאזיגע לאגע פאר די אידען, אויב ניט די אנטיסעמיטישע פאליטיק פון דער פריערדיגער בארטעל רעגירונג און אפילו פון דער היינטיגער רעגירונג אויך? ווער האט דען די אידען ארויסגעשטופט פון זייערע פאזיציעס אויב ניט די זעלבע רעגירונגען גופא?

פונדעסטוועגען זענען מר. דיואי'ס ווערטער פארט א שטיקעל טרייסט, און עס ברייננט אריין אביסעל האפנונג אויף בעסערע אויסזיכטען פאר די געדריקטע אידען.

שטרענגע מיטלען געגען „בראוקערס"

נעכטען איז דערעפענט געווארען די אכצענטע סעסיע פון דער אנטאריער לעגיסלאטור. די דערעפענונג איז, ווי געוויינליך פארגעקומען מיט'ן גאנצען פאמפ און צערעמאניע ווי יעדעס יאר. און פונקט אזוי איז אויך געווען די טראן־רעדע. קיין שארף ווארט, קיין קלארע דערקלערונג איז ניט געהערט געווארען אין דער טראן־רעדע. הגם עס איז איבערפלעכליך בארירט געווארען פון אלעס צו ביסלאך.

איינע פון די וויכטיגסטע פראגען וועלכע אינטערעסירט היינט די גאנצע אנטאריער באפעלקערונג איז די "מעשה בראוקערס". דער עולם קוקט איצט ארויף צו דער רעגירונג מיט דער האפנונג, אז זי וועט ענדיגען די ארבייט וועלכע זי האט מיט עטליכע טעג צוריק אנגעהויבען, בנוגע די "בראוקערס". דער אנהויב איז געווען א פראקטישער, אבער די פראגע איז, אויב די רעגירונג וועט געהן אין דער געהעריגער ריכטונג מיט איר סוף, אדער די גאנצע מעשה וועט פארציעגען ווערען אין דער לאנגער באנק, ביז עס וועט אינגאנצען פארגעסען ווערען.

די אנטאריער באפעלקערונג איז היינט גוואלדיג פאראינטערעסירט, אז די פראווינציעלע רעגירונג זאל דורכפירען איר "ריינינגונגס־ארבייט" אויף די "בראוקער"־פירמעס דורך־און־דורך. זינט די שווינדלערייען פון אייניגע באנקראטירטע "בראוקער"־פירמעס זענען אויפגעדעקט געווארען, איז דער עולם געווארען מורא'דיג אנגעשראקען און אנצוטרויליך צו אלע ענליכע פירמעס.

אין דער טראן־רעדע איז די דאזיגע פראגע דערמאנט געווארען, און עס איז אויבערפלעכליך פארזיכערט געווארען אז די רעגירונג איז גרייט צו אנווענדען שטרענגערע מיטלען געגען די פארדעכטיגטע "בראוקערס" אין דער צוקונפט. דאס איז א צייטנליכע און פראקטישע פארזיכערונג. אנדערע פראגען זענען אין דער טראן־רעדע אויך בארירט געווארען, ווי־למשל, דער שנאפס קאנטראל געזעץ; שול געזעצען, האי־וועים פארבעסערונג און אנדערע, אבער די דאזיגע אלע פראגען, זענען טאקע ניט מער ווי באריר ט געווארען.

די אכצענטע סעסיע פון דער אנטאריער לעגיסלאטור, האט פאר זיך א צאל וויכטיגע פראגען אויפ'ן טאג־ארדנונג, און מען קאן דערווארטען אז די סעסיע זאל זיין א גאנץ טעטיגע, און זאל אויפטאן א סך וויכטיגע ארביימען.

כינעזישע געלעהרטע גיט אונז א לעקציע וועגען ליעבע

און זיינע ווערטער טרעפען אין ציעל, ווייל עפעס איז ניט גלאט מיט'ן פאמיליען לעבען, ווי עס איז איצט אוועקגעשטעלט.

כינעזער זיינען אזיאטען, קינדער פון דער געלער ראסע, אויסגעשלאסען דורך די אימיגראציע געזעצען פון אריינצוקומען אין לאנד אריין אלס שטענדיגע איינוואוינער. פארגליך: א נידריגע ראסע, ניט קיין "נארדיקס", ניט קיין מיוחסים. און וואס איז טאקע מיט זיי דער יחוס? באשר די כינעזער האבען איינע פון די עלטסטע ציוויליזאציעס און האבען ארויסגעבראכט אזעלכע ליכטיגע גייסטער ווי קאנפוציוס און לאו־טצע, וועלכע האבען געשאפען רעליגיעס נאך איידער דער אייראפייער האט געהאט א מינדסטע אהנונג פון א געזעלשאפטליך לעבען — נו, איז וואס? פאר די פארריסענע נעזער פון אונזערע נארדיקשע מיוחסים האט דאס אלעס קיין ווערטה.

דאך — ניט אכטענדיג אויף דעם גרויסען "יחוס" און דער טעכנישער ענטוויקלונג פון דער וועסט, לוינט זיך פון צייט צו צייט צו פארטראכטען וואס א כינעזער דענקער זאגט און זיך צו הערען וואס א חכם, וועלכער האט געקראגען א גרויסען טייל פון זיין אויסבילדונג אויף כינעזישער ערד, טראכט וועגען געוויסע אמעריקאנער מנהגים און אינסטיטוציעס. דער געלעהרטער וועמען מיר האבען דא אין זינען, איז דר. גונג א־יונג, באריהמט איבער דער גאנצער וועלט אלס פאעט, רייזענדער, פילאזאף און וויסענשאפטסמאן, און אט דער גאון פארגלייכט אמעריקא מיט כינא און קומט צום באשלוס, אז די כינעזער זיינען אויף פיעלע געביעטען פיעל גליקליכער ווי אמעריקאנער.

אט נעהמט למשל די הייראט און גט אינסטיטוציע. עס איז באוואוסט אז אין אמעריקא מעהרט זיך די צאהל פון גט'ן יעדעס יאהר, ניט קוקענדיג וואס זיך צו גט'ן קומט דא אן אזוי שווער. אז אזוי פיעל טויזענטער פאמיליעס ווערען צושיידט און צוריסען איז עס ניט קיין שפיעלכעל. מענשען ווערען ענטוישט, מענשליכע לעבענס ווערען צובראכען, קינדער בלייבען אהן טאטע־מאמע. אין כינא, זאגט דער געלעהרטער, ווייסט גאר ניט כמעט וועגען אזעלכע זאכען. דאס פאמיליען לעבען איז אנדערש אוועקגעשטעלט געווארען און די רעזולטאטען זיינען דעריבער גאר אנדערש.

און דא גיט דער געלעהרטער כינעזער א מערקווירדיגען ביישפיעל, וואס איז ווערט איבערגעזאגט צו ווערען: אין די מערב'דיגע לענדער, די לענדער פון דער אזוי גערופענער ציוויליזאציע און קולטור איז די הייראטה אזוי ווי מען זאל נעהמען א ווידיגען קעסעל און איהם לאזען זיך אפקיהלען, וועהרענד אין כינא איז אזוי ווי מען זאל נעהמען א קאלטען קעסעל און איהם אוועקשטעלען אויפ'ן אויווען, אז ער זאל אויפווידען. אין אמעריקא ווערטער געזאגט: אין אמעריקא קומט די גליהענדע ליעבע פריהער און דערנאך די ענטוישונג. אין כינא אבער איז ליעבע פאר דער הייראט פארהעלטניסמעסיק קאלט און זעהר מיושב'דיג און ערשט דערנאך קומט די צוזאמענשמעלצונג פון ביידע נשמות אויף אן אמת.

און אפילו די עצם־ליעבע, זאגט דער געלעהרטער, איז אין כינא אבסאלוט אנדערש ווי ביי אונז, און דאס איז ניט וועניג צו איהר קרעדיט. דארטען מיינט ליעבע: איבערגעבענהייט, טרייהייט און אמת. וועהרענד דא, אין דער וועסט פלאמט עס אויף ווי שטרוי און ברענט אוים אזוי גיך. דערנאך בלייבט בלויז דער אש, וואס ברענגט די גרעסטע ענטוישונג און טויזענטער הערצער.

"געוועהנליך מיינען מענשען — זאגט דער געלעהרטער — אז כינעזער זיינען א קאלטע און ניט־עמאציאנעלע ראסע. אורטיילענדיג פון אונזער אויסערליכער רוהיגקייט, און שטאנדהאפטיגער געלאסענקייט, גלויבט מען אז אונז פעהלט ליעבע און פריינדשאפט. אז מיר ווייסען ניט וואס עס מיינט צו זיין דעמאנסטראטיוו אין ליעבע. אבער דאס איז אין גאנצען פעהלערהאפטער איינדרוק.

די כינעזער ווערען ערצויגען און געלערענט פון קינדהייט אן צו האסען יעדע דעמאנסטראציע. מעגליך אז מיר זיינען צו שטאלץ דערצו. אבער אין הייליגטום פון דער היים איז מילדקייט און אידעלע באנעהמונג וויכטיגער פון אלעס. "ביידע, סיי מענער סיי פרויען, מאכען א שטודיום פון ליעבע מיט'ן רעזולטאט, אז זיי פארשטעהען בעסער איהר שעהנקייט ווי די קינדער פון אלע אנדערע נאציאנען.

"אין דעם טומעל און גערויש פון דער מערב'דיגער ציוויליזאציע פארליערט ליעבע פיעל פון איהר צויבער און פראכט; און ניט בלויז דאס, נאר אויך פיעל פון איהר עסענץ. איהר אויסדויער, רוהיגקייט, העפליכקייט און אונאייגען־נוצליכקייט. ליעבע איז און בארארף זיין געדולדיג,

היינריך היינע—א טעמע פאר א דעבאטע

(פון אונזער פאריזער קארעספאנדענט)
מ. יארבלום

אן אינטערעסאנטער ויכוח האט זיך לעצטענס געפיהרט אין צוויי פראנצויזישע ליטעראַרישע שריפטען איבער הענריך היינע און באציהונג צו זיין אידישקייט.

קאמיל וואקלער, א פעהיגער פאליגראף, א סימבאליסטישער פאעט, א קונסט קריטיקער, א קענער פון דער דייטשער פאעזיע, א בעגייסטערטער אנהענגער און ליעבהאבער פון היינע, פארעפענטליכט איצט א גרויס ווערק איבערן דייטש־אידישען פאעט, א קאפיטעל איז אפגעדרוקט געווארען איצט אין "רעווי אוניווערסעל" אונטערן נאמען "היינעס יוגענד". מאקלער איז באמת באגייסטערט פון היינעס פאעזיע, און דריקט אוים זיין בעגייסטערונג באלד אין די ערשטע ווערטער, רעדענדיג וועגען היינעס ליעבע צו אמאליע היינע, ליעבע אהן געגענזייטיגקייט, אהן ערפאלג. אמאליע היינע, ווי באקאנט, האט אפילו מיט א באוואוסטזינינער קאלטקייט, גלייכגילטיגקייט זיך בעצויגען צו איהר ארעמען קוזין, אהן געלד, אהן געשעפטען, — נאר אויפ'ן יונגען היינע האבען זיינע ערשטע ליעבעס געפיהלען איבערגעלאזט א גרויסען איינדרוק; די שעהנסטע, אינטערמעצא ליעדער האבען מיר צו פארדאנקען די דאזיגע תקופה פון היינעס יונגע יאהרען. און מאקלער שרייבט וועגען זיי: "און די דאזיגע פאעמען פון דעם פאראכטעטען קליין אידען זיינען אן איבערגאנג פון צער אין זשעני. צו פארדאנקען אמאליע היינע, וואס איז שפעטער געווארען פרוי פריידלענדער, האבען מיר די אומפארשטערבליכע ליעדער, אויסגעוויינט דורך היינע. א נס איז געשעהן, א קינד פון פופצעהן יאהר ווערט פלוצלינג דער גרעסטער ליריישער פאעט פון דער דייטשער שפראך, און איינער פון די וואונדערבארסטע פאעטען פון צארטקייט, וואס די וועלט האט אמאל געזעהן".

מאקלער שטעלט זיך אפט אפ אויף היינעס אידישקייט, אפילו ווען, אין א געוויסען מאמענט, ער איז דורכגעדרונגען מיט די געפיהלען פון קריסטליכקייט, פון מיסטיציזם, בלייבט ער דאך 'ראציאנאליסט און שטארק אידיש". מאקלער טוט דאס באוואוסטזיניג. דאס אינטערעסאנטע דערביי איז אבער דאס וואס ער איז בעגייסטערט פון היינע, האט איהם אבער באמת ליעב, בעמיהט זיך צו פארבינדען די שטריכען פון היינעס גאוני מיט זיין אידישקייט, און אין דער זעלבער צייט פיהלט זיך ביי איהם אן אנטיסעמיטישער טענדענץ אין זיינע אפשאצונגען פון די אידישע שטריכען ביים פאעט: "פון טיעפקייט פון זיין אידיש אפשטאם האט זיך ביי איהם ענטוויקלט א בעדערפעניש צו אנאליזירען צו עפענען פונקט ווי מאשינען, אידעען, געפיהלען, גלויבען, צוליעב דעם פארגעניגען צו זעהן וואס געפינט זיך אינעווייניג, און ענדיגען מיט א חוזק מאכען, מיט א סקעפטיציזם, מיט אן אלגעמיינעם ניהיליזם... דאס איז דאס נקמה פון דער דאזיגער ראסע, וואס וואנדערט, אהן א שורש, אהן היימאט, און וואס איז אבער ניט פעהיג אריינצוקערפערען זיך אין קיין איינציג פאטערלאנד, וואס נעהמט זי אויף ווי א אייביגע פרעמדע...

ביי היינע זאל דער דאזיגער מעפיסטא־געפיהל פון צושטערען, חוזק מאכען זיין זעהר שטארק, געבונדען מיט זיין אידישקייט, מיט די נקמה שטימונגען פון א פארפאלגטען...

און ווייטער: "זיין גאנץ פערזענליך און פאליטיש לעבען איז קראנק פון דעם סארדאנישען ניהיליזם פון זיין ראסע". און ווען מאקלער געפינט ניט אידישע מאמענטען אין געוויסע שאפונגען פון היינע, דריקט ער אוים זיין פארוואונדערונג. אין אייניגע ליעדער פון "אינטערמעצא" שרייבט ער: "דאס פיעל־פארבקייט פון די ניואנסען, אין דעם קאנפליקט פון רחמנות, חוזק, און פארצווייפלונג איז אויסערגעוועהנליך, ניט וועניגער ווי די פיינע פשוטקייט פון די ווערטער, און דאס וואונדערבארסטע איז אז מען געפינט דא כמעט ניט קיין שום צייכען פון זיין אידישער נשמה, אויך ניט קיין שום פאנאטיזם". און דאס זיינען די שעהנסטע ליעדער, איבער וועלכע מאקלער דריקט זיך אוים מיט ענטוזיאזם. "די קונסט, שרייבט ער, קען ניט געהן ווייטער, דאס הארץ קען זיך ניט בעסער אויסדריקען, אזוי לאנג ווי עס וועלען זיין אויף דער וועלט יונגע מענער וואס וועלען טראכטען וועגען יונגע מיידלאך".

צו קען מען מיט מעהר בעגייסטערונג, מיט מעהר ווארימע געפיהלען רעדען וועגען א פאעט, ווי עס טוט מאקלער? זיכער ניט. און דאך פארגעסט ער ניט ביי יעדער געלעגענהייט צו געבען עטס אידישקייט. אזוי צ. ב. געפעלען ניט מאקלערן היינעס בריעף צו געטע. היינע האט געוואלט זעהן געטע. ער האט איהם געשריבען א בריעף פול מיט רעספעקט, און אין זעהר הויכע פראזען. היינע האט ניט געשריבען אז ער איז א איד, נאר מאקלער האלט אז אפילו וועניגער קלוגע מענשען ווי געטע וואלטען גלייך באמערקט אז דאס שרייבט א איד דורכן טאן פון ווייגען, דורך דער באהאלטענער היפאקריזיע א. א. וו.

מען געפינט אונטער דער פעדער פון מאקלער איבער היינע אזעלכע אויסדריקען ווי "הגם א איד, נאר דאך ניט א פחדן" א. א. וו.

אויפ'ן דאזיגען ארטיקעל האט שארף געענטפערט דער קריטיקער שארל האנרי הירש, אין 'מערקיר דע פראנס", מ"ען האט ניט געקענט ערווארטען, שרייבט ער, צו הערען אזעלכע אנטיסעמיטישע געדאנקען פון אזא אינטעליגענטען און מוטיגען קריטיקער אין דער פארטיידיגונג פון דער פלאסטישער שעהנהייט... איז דאס די השפעה פון דער סביבה? שארל האנרי הירש מיינט דא די סביבה פון דער ליטעראַרישער שריפט אין וועלכער מאקלער האט זיין ארטיקעל אויסגעדריקט און וועלכע געפינט זיך אין די הענט פון קאנסערוואטיווע שרייבער. און הירש ווייזט אן ווי פאלש עס איז איצט נאך דעם ווי אידען האבען בעוויזען בשעת דער מלחמה, אומעטום אזוי פיעל מוטה, צו רעדען וועגען אידישער פחדנות. און וועגען די אנדערע אייגענשאפטען פון היינע שרייבט הירש אז דער אידישער פאעט איז מיט זיין פראזע נאהענט צו וואלטערען, און אז אנאטאל פראנס דערגרענהענטערט זיך צו איהם דורך זיין געשמאק פון קריטיק און פיינקייט פון זיין איראניע. און ענדליך ווייזט הירש אן אויף אידישע פאעטען אין פראנקרייך וואס טיילען זיך מיט גאר נישט אפ פון פראנצויזען, ווי צ. ב. גוסטאוו כהן, איינער פון די שעפער פון סעמבאליזם. און ענדליך — עס איז פאלש אז דער בריעף פון היינע צו געטע איז געשריבען אין א ניט אנגענעהמען טאן... און הירש דריקט אוים זיין טיעפען צער, וואס אמאל אומאבהענגיגע קריטיקער באמיהען זיך צו פארדיענען די סימפאטיעס פון די ריאקציאנערען פון דער פראנצויזישער אקאדעמיע.

די דאזיגע קריטיק פון שארל האט געווירקט. מאקלער האט דערפיהלט אז ער איז צו ווייט געגאנגען, און ער האט געהאלטען פאר נויטיג זיך צו פארענטפערען אין "מערקיר דע פראנס". קודם כל ערקלערט מאקלער אז דער געדרוקטער ארטיקעל איז בלויז א פראגמענט פון זיינס א בוך, וואס דארף ערשיינען איבער היינע און אז לויט א פראגמענט קען מען ניט אורטיילען ריכטיג. א חוץ דעם איז דער זעצער שולדיג! דאס טרעפט זיך אפט, אז מען ווארפט אויפ'ן ארימען בחור הזעצער די שולד פון מחבר. דער זעצער שווייגט. עס ווייזט זיך ארויס אז די ווערטער: "ניט קיין פחדן הגם א איד" געהערען צו היינע גופא... מאקלער האט זיי בלויז ציטירט. אפשר איז דאס אמת, נאר דאס ענדערט ניט דעם פאקט אז מאקלער ברענגט זי פונקט ווי זיינע אייגענע. און דער עיקר, מאקלער ערקלערט אז ער האט געוואלט בלויז ערקלעהרען דאס פארבינדונג פון היינעס שאפען און לעבען מיט מיט זיין אידישער פסיכאלאגיע, וואס איז דער שטאנדפונקט פון היינע גופא. "היינע וואס איז געווען שטאלץ פון זיין אידישקייט".

און מאקלער טרייסטעלט זיך אפ פון אנטיסעמיטיזם, ווייל ער איז א קאטאליק. "איך האב פיינע אידישע פריינד, הויכע נשמות. איך האב אלע מאל באטראכט דעם אנטיסעמיטיזם אלס א היסטארישער פעהלער, רעליגיעז און מאראל א פעהלער, הגם איך האלט דער אידישער זשעני מיט אלע זיינע מעלות און חסרונות, פונקט ווי היינע האט עס געהאלטען פאר עפעס וואס עס "מישט זיך שלעכט אריין"...

און מאקלער ווארפט שארף אפ אלע פארווארפען פון אנטיסעמיטיזם און אבהענגיגקייט"... צו זאגט ער אמת? עס ווילט זיך איהם גלויבען, ווען ער פראטעסטירט אזוי שארף, און ערקלעהרט קאטעגאריש אז דער אנטיסעמיטיזם איז א היסטארישער, רעליגיעזער און מאראלער טעות. נאר מען קען זיך אבער דאך ניט בעפרייען פון דעם געפיהל ווען מען לעזט מאקלערס ארטיקעל איבער היינע, עס פיהלען זיך שארפע אנטיסעמיטישע נאטען, נאר וואס עס זאל ניט זיין, דער ויכוח איז גאנץ אינטערעסאנט און עס איז גוט אז א שרייבער טרייסעלט זיך אפ ווען מען ווארפט איהם אויף אין אנטיסעמיטיזם.

צווישען די זאמדיגע בערג פון אראביען

פון לעאפאלד וויז

רייזע־איינדריקען פון די אראבישע לענדער.

די „נויע צירכער צייטונג" דרוקט א קארעספאנדענץ פון דעם באקאנטען דייטשען קארעספאנדענט, לעאפאלד וויז, וועלכער האט זיך באריהמט געמאכט מיט זיינע באשרייבונגען פונ'ם אריענט, באזונדערס פון אראביען, סיריען און פאלעסטינע. אין זיין קארעספאנדענץ באשרייבט לעאפאלד וויז זיינע א לענגערע נסיעה איבער די זאמד־מדבריות אין צענטראל־אראביען. מיר וועלען דא איבערגעבען די הויפטשטעלען פון זיין לענגערער באשרייבונג אין זיינע אייגענע ווערטער:

„ס'איז שוין דער פערטער טאג זינט מיר זענען ארויסגעפאהרען אויף אונזערע קעמלען פון האאיל, און מיר ציהען קיין דרום־מזרח איבער הייטע, אפענע זאמד־סטעפעס, וואס בלאנקען ענטקעגען דער זון מיט אלערליי קאלירען. א שטארקער ווינט בלאזט איבער די זאמד־כוואליעס, און שאפט דעם איינדרוק פון א פריהען פארטאג אויפ'ן ים. וואס ווייטער, אלץ דיקער און געדיכטער ווערען די זאמד־כוואליעס, וואס טראגען זיך און דרעהען זיך אימפעטיג ארום און איבער אונז. דער ווינט פייפט אין די אויערען, און אונזערע קעמלען שפאנען לאנגזאם און עקשנות'דיג איבער'ן זאמדיגען פלאך פון על־באהאפאה.

„פאר אונז וואקסט פלוצלינג אוים א קליינער ישוב, פארפלאנצט מיט פאלמעס. דער ישוב באשטעהט פון פיער באזונדערע און אפגעטיילטע פלאנטאציעס, יעדע ארומגערינגעלט מיט א וואנט, און אלע רוהיג, פרידליך. זי קאן לידען א סך, גלויבען אלעס, האפען אויף אלעס."

אט אזוי ווייזט אויף דער געלעהרטער די פעהלערען פון אונזער הייראט־לעבען. ער האלט, אז די פארמעהרונג פון צובראכענע פאמיליען־לעבענס איז א רעזולטאט פון דער פארמינערונג פון אמת'ער ליעבע. און די פארמינערונג פון ליעבע איז א רעזולטאט פון אונזער הויך־געשעצטער ציוויליזאציע, וואס איז ווייט אוועקגערוקט פון דער נאטור.

אט אזוי קנעלט א כינעזישער געלעהרטער. א זוהן פון דער "נידריגער" ראסע, מיט די קינדער פון דער "חסנדיגער" ראסע. און זיינע ווערטער זיינען. ראכט זיך, אין פלאץ און אין צייט.

איינגעטונקען אין א ים פון ברויזענדיגע זאמד כוואליעס ארום זיי. יעדען טאג פון אינדערפריה ביז'ן אוונט הערט זיך דאס דער שניידענדיגער פייף פון דעם ווינט, וואס רייסט זיך דורך די בוימער פון די פלאנטאציעס. אנטקעגען אוונט שטילט זיך איין אביסעל דער ווינט, אבער שטארקט זיך ווידער אזוי באלד ווי די נאכט פארגעהט. דערפון זענען די פאלמעס דא תמיד געבויגענע. זיי קאנען ניט וואקסען גלייך, נאר שפרייטען זייערע צווייגען נידעריג איבער דער ערד.

„אינמיטען פון אט דעם זאמדיגען ים שטעלען מיר אפ אונזערע קעמלען ביים שטיבעל פונ'ם ארטיגען עמיר, און לאזען זיך אריין אין שטיבעל אריין, אביסעל זיך אפרוהען און דערפרישען. בערג מיט זאמד הויבען זיך אומעטום, ווי טורעמס, און טוילען אפ די פלאנטאציעס איינע פון דער צווייטער. די דאזיגע זאמד־בערג וואלטען שוין לאנג באגראבען די גאנצע איינוואוינערשאפט אונטער זיך ווען ניט די שוץ פון די געדיכטע טאמאריסק בוימער, מיט וועלכע די פלאנטאציעס רינגלען ארום זייערע שטרעקעס קולטיווירטע ערד. די דאזיגע געדיכטע בלעטערדיגע בוימער זענען פיעל שטארקער פון די פאלמעס, און מיט זייערע פעסטע שטאמען און צווייגען באשיצען זיי די גערטנער געגען די זאמד־כוואליעס וואס וואלטען זיכער צושטערט די פרוכט אין די גערטנער, און געלאזט די איינוואוינערשאפט אהן שפייז.

„דאס אויפנאהם אדער קאווער־ציימער פונ'ם עמיר איז איינגאנצען פוסט. די ווענט זענען נאקעט און אפגעבליקעוועט, דאס איינציגע שטיקעל „מעבעל" אינ'ם צימער איז א קליין שטרוי־געפלאכטען טעפיכעל, וואס ליגט אויפ'ן ליימיגען דיל, און איז אוועקגעלייגט דארט פאר געסט. זיך צו זעצען דערויף אפרוהען. אזוי באלד ווי מיר האבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן טעפיכעל, האבען מיר דערשפירט דעם געדוך פון פרישער קאווע, וואס האט זיך געקאכט אויף א פייער אין דעם קאמין. באלד האט מען אריינגעבראכט א טאץ אנגעפילט מיט גרויסע העל־ברוינע טייטלען, די בעסטע טייטלען, וואס וואקסען אין דעם געגענד. דאס ווערט סערווירט צו פארבייסאהרער, צו שטילען זייער הונגער.

„דער עמיר אליין איז אן אלטיטשקער אראבער פון קורצען וואוקס. פון זיין שטארק פארברוינטען פנים קוקען ארוים צוויי שטילע, טרויעריגע אויגען. ער טראגט אויפ'ן קאפ א טוכענעם טורבאן, און זיין גאנצע הלבשה באשטעהט פון איין לאנג שמוציג העמד אויפ'ן הוילען לייב. אבער ער איז זעהר העפליך אין זיין טאן און באנעהמונג. ער באגריסט אונז מיט גאט'ס נאמען. ער לאזט אונז וויסען, אז זיין הויז איז אונזער הויז, און אין נאמען פון גאט בעט ער אונז צו טיילען מיט אונז דאס ביסעל כיבוד וואס ער שטעלט פאר אונז. „דאס איז אלעס וואס מיר פארמאגען", זאגט ער אויף זיין צערעמאניעלען אופן, און מיט פונקט אזא צערעמאניעלען זשעסט לאדעט ער אונז איין צו געניסען פונ'ם כיבוד.

„מיר עסען די טייטלען און טרינקען די קאווע פון אט דעם ארימען אלטען מאן, און לאזען זיך ווייטער אין וועג אריין איבער די ברויזענדיגע זאמד־כוואליעס אין דעם ווייטען מדבר.

„דריי טעג שפעטער קומען מיר צו זאמד־בערג פון בערעאידא. דא זענען שוין די זאמד־פלאכען אנדערע. דא זענען שטילע, גלאטע שטרעקעס פון זעהר דינעם זאמד פון, צום מעהרסטען טייל, א געלבליכען קאליר. אבער ס'איז א געלבליכקייט פון פארשידענע שאטירונגען — פון בלאס־געל, כמעט ווייס, ביז געלבליך־גרוי און טונקעלען מאראנצען־קאליר. דא שטורמען שוין ניט אזוינע ווינטען. אבער עס פעהלען דא אויך ניט קיין אנגעבלאזענע זאמד־בערג און דורכגעבלאזענע סטעזשקעס צווישען די בערג. מיר זעהען ניט קיין סימן פון לעבען ארום אונז. די איינציגע שפורען אין זאמד זענען די פון אן ערשט פארבייגעשפרונגענער זאמד־מויז. דא זענען מיר אינגאנצען אנגעוויזען אויף אונזער וועג־ווייזער, אז זיין חוש פאר ריכטונג וועט אונז ניט פארפיהרען. דער וועג־ווייזער קוקט אויף דער זון, וואס ווייזט איהם אליין דעם וועג וואוהין זיך צו קירעווען.

„ביסלעכווייז הויבט אן די לאנדשאפט זיך אויסצופלאכען. עס באגעגענט זיך שוין א שטיקעל ישוב דא און דארט, מיט גליכע גרינע פאלמעס אינמיטען. דא איז דער באדען שוין אביסעל פרוכטבארער. מיר זענען שוין אין קאזים, די רייכסטע פראווינץ אין נעיר. מיר איהרע צוויי גרויסע שטעדט: בערעאידא און אנעאיזא. נאך עטליכע שעה פון שלעפען זיך איבער'ן הייסען זאמד קומען מיר ענדליך צו די גרויסע געלע פלאכען ארום בערעאידא, וואס איז די הויפט־שטאדט פון קאזים, הויכע וועגט פון לייס רינגלען ארום די שטאדט, פון וואנען עס קוקען שטאלץ ארוים די טורעמס איבער דעם עמיר'ס פאלאצען.

„דא שטעלען מיר זיך אפ, זיך ארומצובערשטען און אויסגלייכען אונזערע קליידער. אזוי איז דער מנהג אין אראביען: איידער מ'קומט אריין אין שטאדט ברענגט מען די קליידער אין ארדנונג, מען זאל ניט מערקען די שפורען פון דער לאנגער ווייטער נסיעה איבער די זאמד־מדבריות.

„מיר נוצען דאס לעצטע ביסעל וואסער אין אונזערע לאגלען אויף ארומצוואשען זיך. מיר קעמען אוים אונזערע פארשטויבטע בערד און טוען זיך אן פרישע ווייסע העמדער, וואס מיר האבען מיטגעפיהרט אונטער'ן זאטעל. מיין מיטפאהרער, סאאד איבען איזא, אן ערפאהרענער ארומפאהרער אין די זאמד־מדבריות, וועדט שנעל פארטיג מיט די דאזיגע הכנות, און מיר זענען שוין גרייט אריינצופאהרען אין שטאדט אהיין. מיר זעצען זיך צוריק אויף אונזערע קעמלען, וואס זענען איצט שוין באצירט מיט פארשידענע פראנזען און קאטעסלעך. מיר זענען אויך באלאדען מיט רעקאמענדאציע־בריעף צום עמיר, וועלכע סאאד איבען איזא נעהמט מיט זיך און לאזט זיך אוועק פאראוים אנצומעלדען אין שטאדט וועגען אונזער אנקומען.

איצט זענען מיר אריינגעקומען אין דער ערשטער גרויסער שטאדט אינ'ם נעיר. די שטאדט איז א ברייטע, אן אפענע. די זאמד בלאנקט ווי גאלד אנטקעגען דער זון. באלד ווי מיר זענען דורכגעגאנגען דעם ברייטען, אפענעם טויער אין שטאדט אריין, האט אונז איבערראשט דער גרויסער, אפענער מארק, וואו ס'איז אנגעגאנגען א ליארעמדיגער יארידהאנדעל. די גאסען זענען פיעל ברייטער ווי מיר האבען געהאט ערווארט, און זענען אויך מעהר־ווייניגער גלייכע, און ציהען זיך פאראלעל איינער צו דער צווייטער, ניט ווי די ענגע קרומ־קיילעכדיגע גאסלאך, וואס מ'זעהט אין די קליינע אראבישע שטעטלאך. די הייזער זענען אלע פון ליים, אבער גאנץ פעסט געבויעט. א טייל הייזער פון די רייכערע איינוואוינער, פארמאגען אפילו א געוויסען פארנעהם, וואס ווייזט, אז זייערע איינגענטימער זענען פון די חשוב'ע און פארמעגליכע בעלי בתים.

דער צענטער פונ'ם גרויסען מארק איז געווען אנגעפיקעוועט מיט קעמלען — די פארשידענסטע מינים קעמלען:

(פארזעצונג אויף פייזש 3)